

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ**

СИДОРЕНКО-МЕЛЬНИК ГАННА МИКОЛАЇВНА

УДК 334.5(477):336

**МЕТОДИКА ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ
ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ
СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ**

08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 2004

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Полтавському університеті
споживчої кооперації України Укоопспілки.

Науковий керівник

кандидат економічних наук
Чижевська Марина Борисівна,
Полтавський університет споживчої
кооперації України Укоопспілки,
доцент кафедри фінансів.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
Барановський Олександр Іванович,
Інститут економічного прогнозування
НАН України,
завідувач відділом досліджень
розвитку та регулювання фінансових ринків;

кандидат економічних наук, доцент
Мамонтова Наталія Анатоліївна,
Національний університет „Острозька академія”,
доцент кафедри фінансів.

Провідна установа

Українська академія банківської справи
Національного банку України, кафедра фінансів
(м. Суми).

Захист відбудеться „24” листопада 2004 р. о 14 годині 30 хвилин на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.239.01 Інституту економічного прогнозування НАН України за адресою: 01011, м. Київ-11, вул. Панаса Мирного, 26.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту економічного прогнозування НАН України, 01011, м. Київ-11, вул. Панаса Мирного, 26.

Автореферат розісланий „20” жовтня 2004 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Левчук Н.І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Трансформаційні перетворення в економіці України впливають як на розвиток народногосподарського комплексу України в цілому, так і на його важливу складову – систему споживчої кооперації зокрема. Умови розвитку та поглиблення ринкових засад в економіці об'єктивно ускладнюють завдання у сфері прийняття управлінських рішень суб'єктами господарювання споживчої кооперації, що зумовлює необхідність їх забезпечення механізмом діагностики і прогнозування фінансового стану як інструменту підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності.

Актуальність теми. Стратегія і тактика реформування кооперативної економіки, а саме: реструктуризація, розмежування та закріплення власності, удосконалення організаційно-функціональних структур та господарського механізму системи, визначає потребу в розробці нових підходів до діагностики фінансового стану її суб'єктів. Ефективна діагностика останнього дасть змогу не тільки оцінити об'єктивний стан обраних параметрів фінансового стану та інтерпретувати їх для формування висновків і рекомендацій з оцінки поточного фінансового стану, але й визначити перспективну позицію. Слід зазначити, що особливої актуальності вищезгадана проблема набуває в контексті визначених пріоритетів розвитку: пріоритетним напрямом є максимальне поєднання соціальної місії споживчої кооперації з її господарсько-фінансовою діяльністю – задоволення потреб та захист інтересів пайовиків на основі розвитку багатогалузевого господарства системи споживчої кооперації України. Таким чином, питання науково-методологічних засад діагностики фінансового стану як найважливішого виразника фінансово-господарської діяльності господарюючих суб'єктів споживчої кооперації набувають значного наукового інтересу і практичної значущості.

Теоретичні й практичні аспекти функціонування фінансів підприємницьких структур, питання оцінки і прогнозування фінансового стану господарюючих суб'єктів в умовах формування ринкових відносин знайшли широке висвітлення в наукових працях як вітчизняних вчених і фахівців-практиків, так і зарубіжних: Е. Альтмана, В. Астахова, І. Балабанова, О. Барановського, С. Барнгольц, І. Бланка, В. Галасюк, В. Гейця, Н. Горицької, О. Єфімової, Б. Кваснюка, Т. Карлина, В. Ковальова, О. Кондратьєва, М. Коробова, Н. Костіної, М. Крейніної, Л. Лахтіонової, Н. Мамонтової, Є. Мниха, С. Науменкової, А. Поддєрьогіна, І. Романа, В. Сопко, Є. Стоянової, О. Терещенко, М. Чижевської, А. Чуписа, Г. Шафранової, А. Шеремета, Ж. Фаншона, Є. Хелферта та інших.

Проблемам розвитку споживчої кооперації, аналізу ефективності діяльності її суб'єктів, оцінці низки аспектів фінансового стану присвячені праці І. Абдукарімова, О. Білої, М. Білухи, П. Буніна, Ю. Вериги, Б. Гриніва, В. Косариної, В. Подольської, О. Токар, А. Фрідмана та інших. Але слід зазначити, що досі відсутні комплексні розробки, які б повністю розкрили теоретичні засади та практичні аспекти діагностики фінансового стану споживчої кооперації України. Віддаючи належне науковим напрацюванням з даної проблематики, слід зауважити, що існує потреба у її подальшому дослідженні. Низка аспектів залишаються дискусійними та недостатньо розробленими.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям досліджень пов'язаний із НДР, що здійснювались кафедрою фінансів і кредиту Полтавського університету споживчої кооперації України за темою № 064/91 “Обґрунтування нормативів показників господарсько-фінансової діяльності організацій споживчої кооперації” (дисертантом здійснено оцінку фінансового стану господарюючих суб'єктів системи Полтавської обласної спілки споживчих товариств) та темою “Фінансове забезпечення бізнес-плану господарюючого суб'єкта” (на запит Укоопспілки, постанова № 097/96, затверджена науково-консультаційною Радою Укоопспілки з науково-практичних проблем розвитку споживчої кооперації). Результати відображено в розділі „Фінансовий план”.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад і розробка методики діагностики фінансового стану суб'єктів господарювання споживчої кооперації в умовах трансформації економіки та розвитку ринкових відносин в Україні.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- дослідити теоретичні основи поняття “фінансовий стан” та розкрити його сутність і основні характеристики щодо господарюючих суб'єктів споживчої кооперації;
- проаналізувати фінансову звітність та сформулювати вимоги до системи її показників у зв'язку з реформуванням національної системи бухгалтерського обліку згідно з міжнародними стандартами;
- визначити сутність та завдання діагностики фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації;
- розробити методологічний підхід та базову схему діагностики фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації на основі удосконалення методики діагностики фінансового стану за основними напрямками дослідження;
- обґрунтувати пропозиції щодо основних позицій діагностики перспективного фінансового стану.

Об'єктом дослідження є фінансовий стан господарюючих суб'єктів споживчої кооперації Вінницької, Полтавської, Кіровоградської, Дніпропетровської та Черкаської областей України.

Предметом дослідження є науково-методологічні засади та практичні аспекти діагностики фінансового стану суб'єктів господарювання споживчої кооперації в умовах ринкових відносин.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження є загальнонаукові положення економічної теорії, системних досліджень, наукового пізнання, теорія і практика вітчизняного та зарубіжного фінансового аналізу, бухгалтерського обліку та аудиту. У роботі використано: *економіко-математичні методи* (дескриптивні моделі представлено побудовою системи аналітичних балансів та дослідженням фінансової звітності в різних аналітичних розрізах, структуризацією систем оціночних коефіцієнтів; предикативні моделі, а саме ситуаційного аналізу – у перспективній діагностиці фінансового стану; нормативні – у порівнянні критеріальних значень показників запропонованої моделі діагностики з

середньоринковими показниками ефективності фінансово-господарської діяльності та поєднання з аналізом на галузевій базі); *статистичні методи* (групування, середніх та відносних величин, графічний та індексний методи обробки рядів динаміки – для вивчення, групування, порівняння та оцінки показників фінансового стану, наочного зображення викладених положень; екстраполяційний та кластерний аналіз використані в побудові альтернативних варіантів прогнозу фінансового стану); економетричні методи представлені матричним аналізом (для оцінки динаміки зв'язаних ресурсів та джерел їх фінансування); *аналітичні методи*: рейтинговий – для ранжування господарюючих суб'єктів споживчої кооперації; морфологічний – у систематизації наборів альтернативних рішень згідно з можливими варіантами стратегічних перспектив фінансового забезпечення розвитку та експертний – в їх оцінці, моніторинг – у детальному та систематичному аналізі змін фінансового стану суб'єктів споживчої кооперації за досліджуваній період); *спеціальні методи фінансового аналізу* (горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний і трендовий аналіз, аналіз сталості економічного росту та інші – для оцінки показників фінансового стану).

Під час проведення дослідження використано законодавчі, нормативно-правові акти, методичні та інструктивні матеріали з питань економіки та фінансів, матеріали з'їздів, зборів та конференцій споживчої кооперації України, праці вітчизняних та зарубіжних економістів.

Емпіричною основою дослідження є статистичні й аналітичні матеріали Державного комітету статистики України, фінансова звітність Центральної спілки споживчих товариств України, фінансова та внутрівідомча звітність господарюючих суб'єктів обраного для дослідження регіону (Вінницької, Полтавської, Кіровоградської, Дніпропетровської та Черкаської областей у розрізі обласних і районних спілок споживчих товариств та споживчих товариств обраного регіону).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

- поглиблено визначення поняття „фінансовий стан” суб'єкта ринку, обґрунтовано висновок про те, що фінансовий стан господарюючого суб'єкта споживчої кооперації – це комплексна, інтегрована за багатьма показниками кількісно-якісна характеристика його положення в ринковому середовищі, яка відбиває наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності, виступає головним критерієм оцінки діяльності системи в цілому, ефективності її галузевих складових;
- розроблено інтегративний підхід до оцінки значення будь-якого органічного складового елементу діагностики фінансового стану споживчого товариства (спілки) з позиції базової системи в цілому, яка характеризується сукупністю підсистем, цілісністю та збалансованістю елементів, наявністю певних взаємозв'язків і взаємообумовленістю функціонування;
- удосконалено з урахуванням організаційно-правових, функціональних, галузевих та інших особливостей споживчої кооперації систему критеріїв і показників методики діагностики фінансового стану споживчого товариства (спілки) в межах її проміжних модулів;
- розроблено базову модель методики діагностики фінансового стану споживчого товариства (спілки) та побудовані універсальні для будь-якого

ієрархічного рівня управління споживчої кооперації алгоритми: експрес-діагностики фінансового стану; фінансової сталості і ділової активності, ліквідності та платоспроможності; діагностики грошового потоку;

- вперше розроблено та запропоновано механізм побудови альтернативних варіантів прогнозу фінансового стану на основі ранжування господарюючих суб'єктів стосовно рейтингу фінансового стану споживчого товариства (спілки);

- дістали подальший розвиток методичні засади використання матриць фінансової стратегії суб'єктів господарювання для оцінки стратегічних перспектив фінансового забезпечення розвитку і складання в загальній формі прогнозу фінансового стану споживчого товариства (спілки);

- доведено доцільність прогнозування дії фінансових ризиків та розроблені основні напрями їх оцінки в системі діагностики перспективного фінансового стану споживчого товариства (спілки) з урахуванням специфіки його функціонування.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблену методику діагностики фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації України прийнято до впровадження Полтавською обласною спілкою споживчих товариств (довідка № 08-31/62 від 24.02.04) та Черкаською обласною спілкою споживчих товариств (довідка № 15-1-15 від 24.03.04). Запропоновану методику перспективної діагностики фінансового стану, яка базується на оцінці альтернативних варіантів прогнозу фінансового стану стосовно ранжування рейтингу, прийнято до впровадження кредитним управлінням Полтавської філії АКІБ „УкрСибБанк” для оцінки рівня кредитоспроможності позичальника – юридичної особи (довідка № 100/885 від 07.06.04).

Результати дослідження використовуються в навчальному процесі для підвищення якості підготовки фахівців економічних спеціальностей в межах курсів “Фінансовий аналіз”, „Фінанси підприємств”, „Фінансова діяльність суб'єктів господарювання” в навчальних закладах Укоопспілки: для підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст і магістр Полтавського університету споживчої кооперації України (довідка № 45-37/14 від 04.02.03), молодший спеціаліст Черкаського кооперативного економіко-правового коледжу (довідка № 130/01-12 від 20.05.04). У тому числі міжгалузевих закладах з підвищення кваліфікації: для слухачів факультету підвищення кваліфікації та факультету з перепідготовки кадрів за новими напрямками розвитку науки, техніки і технологій Міжгалузевого інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів Полтавського університету споживчої кооперації України (довідка № 45-37/14 від 04.02.03).

Апробація результатів дисертації. Результати наукових досліджень, які викладені в дисертації, обговорювалися на конференціях: науковій конференції за результатами досліджень професорсько-викладацького складу, аспірантів та студентів Полтавського кооперативного інституту (Полтава, 1999 р.); Міжнародних науково-практичних конференціях: “Проблеми розвитку бухгалтерського обліку в умовах реформування економіки України” (Полтава, 2001 р.), „Методологія та практика менеджменту на порозі ХХІ століття: загальнодержавні, галузеві та регіональні аспекти” (Полтава, 2004 р.); всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Підвищення ролі фінансових відносин у комплексному соціально-

економічному розвитку регіону” (Дніпропетровськ, 2001 р.), “Фінансово-економічні проблеми розвитку регіонів України” (Дніпропетровськ, 2003 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 8 одноосібних наукових праць, загальним обсягом 7,2 д. а., з яких 6 публікацій – статті у фахових наукових журналах і збірниках наукових праць, 2 публікації – навчально-методичне видання і тези конференції.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 195 сторінок машинописного тексту. Робота включає ілюстративний матеріал представлений у формі 14 рисунків і схем, 18 таблиць, 42 додатків на 47 сторінках. Список використаних джерел містить 185 найменувань на 16 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У першому розділі дисертації „Науково-методологічні засади діагностики фінансового стану господарюючих суб’єктів споживчої кооперації в умовах реформування економіки” розглянуто генезис споживчої кооперації України в умовах ринкових відносин, визначено місце та роль діагностики фінансового стану – найважливішого виразника фінансово-господарської діяльності її суб’єктів як інструменту підвищення ефективності управлінських рішень, здійснено критичну оцінку фінансової звітності з огляду на її призначення. Проведені дослідження та аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду дозволили сформулювати основні концептуальні підходи до діагностики фінансового стану господарюючих суб’єктів споживчої кооперації з огляду на її наповнення – глибоке науково обґрунтоване дослідження фінансових відносин і руху фінансових ресурсів у єдиному фінансово-господарському процесі.

Важливу роль у формуванні ринкового середовища виконує споживча кооперація – громадсько-господарська система, яка здійснює діяльність на принципах самофінансування, самоуправління, взаємодопомоги та соціальної спрямованості господарської діяльності. Пріоритетним напрямом є максимальне поєднання соціальної місії споживчої кооперації з її фінансово-господарською діяльністю – задоволення потреб та захист інтересів пайовиків на основі розвитку багатогалузевого господарства системи споживчої кооперації України та створення належних економічних умов. Найважливішим виразником ефективності фінансово-господарської діяльності її суб’єктів виступає фінансовий стан.

Досліджено теоретичні аспекти та поглиблено визначення поняття „фінансовий стан” суб’єкта ринку, обґрунтовано висновок про те, що фінансовий стан господарюючого суб’єкта споживчої кооперації – це комплексна, інтегрована за багатьма показниками кількісно-якісна характеристика його положення в ринковому середовищі, яка відбиває наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності, виступає головним критерієм оцінки діяльності системи в цілому, ефективності її галузевих складових.

Базою для діагностики фінансового стану суб’єкта господарювання споживчої кооперації виступає раціонально організований та відповідним чином урегульований інформаційний потік. Доведено, що в умовах ринкових відносин інформаційна функція обліку, як базова повинна відповідати вимогам експертної

оцінки і контролю економічної доцільності і ефективності управлінських рішень стосовно зміцнення та покращення фінансового стану. Структурні та якісні перетворення у побудові фінансової звітності дозволили зробити висновок про суттєве підвищення аналітичності звітів як інформаційної бази фінансового аналізу, охарактеризувати переваги системи їх показників: високий ступінь надійності, уніфікованість, чітка регулярність формування у планові терміни та виявити її недоліки.

Проведені дослідження та аналіз Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку дозволили зазначити низку напрямів щодо удосконалення структурної побудови фінансових звітів для потреб фінансової діагностики, а саме: прив'язка до твердої валюти як один з методів коригування звітності знімає проблему співставності даних; збільшення періодичності розробки і складання, введення даних за попередній період (до форм 4 і 5) підвищує рівень обґрунтованості рішень стратегічного характеру, які приймаються на основі узагальнення фінансової інформації; введення уточнюючих додаткових аналітичних розділів стосовно руху та якості кредиторської заборгованості (розроблена умовна форма розділу) та грошового потоку в розрізі рахунків та, відповідно, еквівалентів грошових коштів, сприятиме новому рівню якості оперативного управління формуванням і використанням фінансових ресурсів.

Перехід України на національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку зумовлює використання в системі діагностики фінансового стану споживчих товариств та їхніх спілок специфічних ринкових категорій, єдиного їх тлумачення і методології дослідження, що дозволяє використовувати зарубіжні методи оцінки фінансового стану фірм та компаній, категорії і показники ринкового механізму. В зв'язку з цим досліджено взаємозв'язок статей бухгалтерського балансу та змісту ринкових категорій.

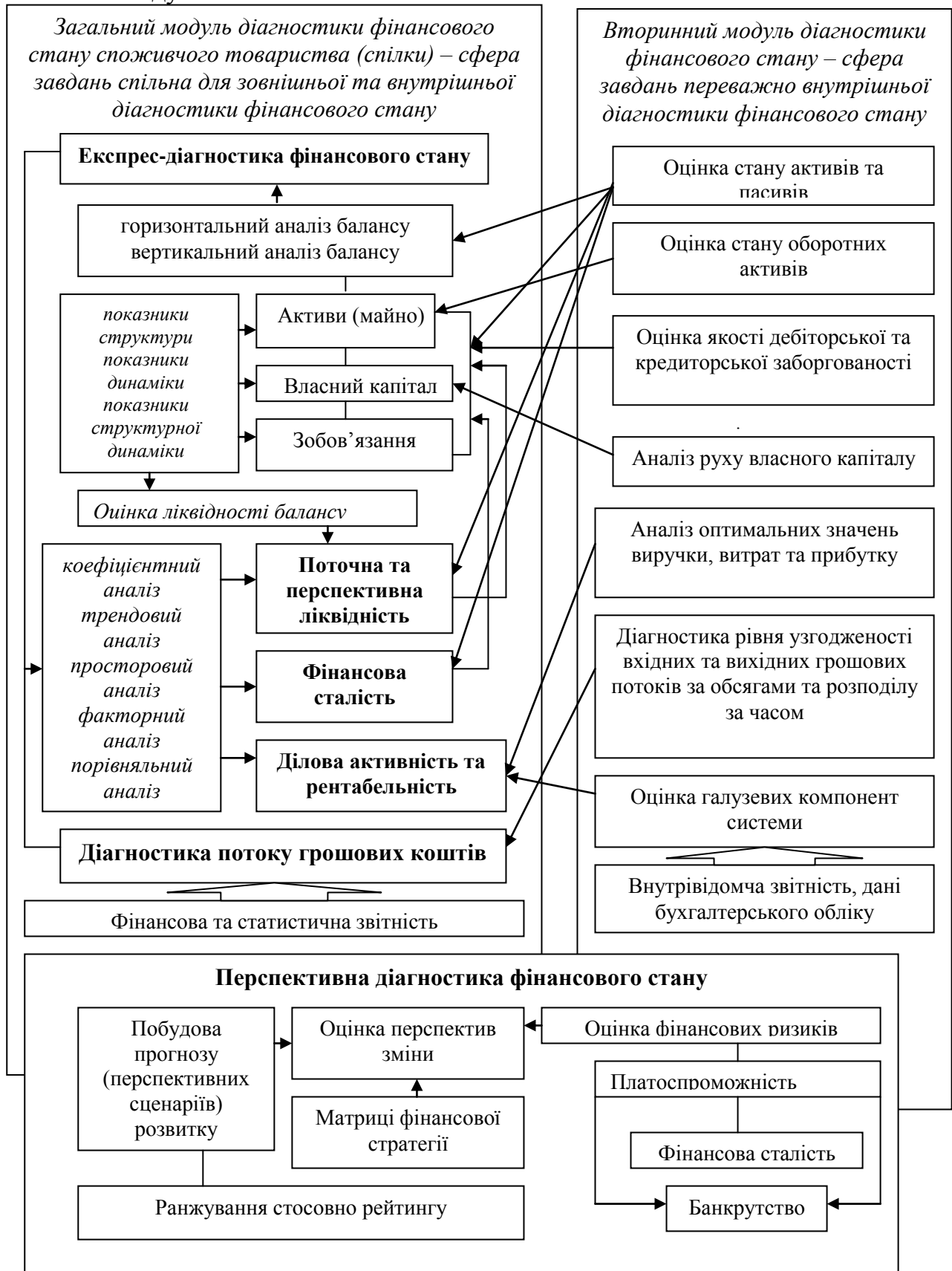
Для здійснення реалізації визначених принципів діагностики фінансового стану споживчого товариства (спілки): достовірність, єдність підходів, визначення еталону, персоніфікація результатів, запропоновано інтегративний підхід до оцінки значення будь-якого органічного складового елемента діагностики з позиції системи в цілому, яка характеризується сукупністю підсистем, цілісністю та збалансованістю елементів, наявністю певних взаємозв'язків і взаємообумовленістю функціонування.

Це дозволяє об'єктивніше підійти до вирішення питання пріоритету, сприяє встановленню підпорядкованості мети всієї системи діагностики і окремих її складових. Зазначено цілі та завдання діагностики фінансового стану споживчого товариства (спілки), які визначили основні напрями дослідження: оцінка фінансового потенціалу та ділової активності; прогнозування перспективного фінансового стану.

Деталізація процедурної сторони методики діагностики фінансового стану господарюючого суб'єкта споживчої кооперації зумовила здійснення різної кількості етапів з різним ступенем складності використання математичного апарату (методів та моделей), інформаційного забезпечення та інтерпретації отриманих вихідних результатів відповідно до зовнішньої та внутрішньої сфер. Виходячи з цього, запропонована система діагностики фінансового стану споживчого

товариства (спілки) – базова модель (рис.1), яка поєднує основні та проміжні аналітичні модулі.

Рис.1 Модель діагностики фінансового стану господарюючого суб'єкта споживчої кооперації

У другому розділі дисертації „Оцінка фінансового потенціалу та ділової активності господарюючих суб’єктів споживчої кооперації” розкрито основні теоретичні та організаційно-методологічні підходи до теми роботи, сформульовано базові положення для подальших розробок щодо алгоритмів та схем діагностики фінансового стану (ретроспектива та поточна позиція) господарюючих суб’єктів споживчої кооперації України за напрямками: експрес-діагностика; ліквідність (платоспроможність); грошовий потік; фінансова сталість та ділова активність. Систематизовано та удосконалено інструментарій діагностики фінансового стану господарюючих суб’єктів споживчої кооперації України.

Наочність досягається супроводженням кожного етапу дослідження та кроку розробки методики діагностики фінансового стану практичними розрахунками, висновками і пропозиціями щодо фінансового стану господарюючих суб’єктів споживчої кооперації Вінницької, Полтавської, Кіровоградської, Дніпропетровської та Черкаської областей України. Ряд положень проілюстровано на основі оцінки і аналізу фінансового стану Центральної спілки споживчих товариств України за 1996-2003 рр.

Рекомендовано низку напрямів експрес-діагностики фінансового стану в межах першого проміжного модуля базової моделі методики діагностики оцінки фінансового стану. Серед них слід виокремити:

- оцінку загальних тенденцій в абсолютних змінах ключових показників та відносних змінах узагальнюючих співвідношень показників, що дозволяє зробити практичні висновки стосовно оцінки вартості економічних ресурсів, обсягів прав власників споживчого товариства (спілки), зобов’язань кредиторам, характеру зрушень та їх взаємної обумовленості в складі майна та джерел його фінансування;
- розгляд характеру товарних та фінансових потоків і динаміки зв’язаних ресурсів, використовуючи матричний баланс та виявлення ступеня рівноваги основних джерел фінансування і напрямів авансування власного та позикового капіталу на основі використання запропонованої моделі побудови агрегатованого аналітичного балансу;
- діагностування (виявлення, ідентифікація, оцінка) симптоматичних “сигнальних ознак кризи”: збитки, наявність простроченої кредиторської та дебіторської заборгованості, списання безнадійної дебіторської заборгованості, значні обсяги основних засобів, що не використовуються.

Для цілей експрес-діагностики фінансового стану в межах першого проміжного модуля угруповано систему ключових та додаткових аналітичних показників, наведено методику їх розрахунку.

Виконано аналіз категорій ліквідності та платоспроможності, на основі визначення їх єдності, взаємообумовленості та відмінностей розроблена блок-схема взаємозв’язку між поняттями платоспроможності та ліквідності господарюючого суб’єкта в умовах ринку. Обґрунтовано твердження, що ліквідність є матеріальною основою і відповідно засобом підтримання платоспроможності суб’єкта господарювання на необхідному для нормального функціонування рівні. Доведено, що під ліквідністю господарюючого суб’єкта споживчої кооперації слід розуміти його здатність своєчасно та в повному обсязі виконати поточні фінансові

зобов'язання перед відповідними контрагентами за рахунок швидкого та без втрат ринкової вартості перетворення поточних активів у грошові кошти.

Удосконалено схему оцінки ліквідності (платоспроможності), а саме: наведено конкретизацію понять “поточні активи” та “поточні зобов'язання” у зв'язку з реформуванням національної системи бухгалтерського обліку згідно з міжнародними обліковими стандартами, запропоновані методи їх кількісного визначення; запропоновано диференціацію всіх активів споживчого товариства (спілки) з урахуванням рівня ліквідності та пасивів за ступенем терміновості погашення боргів.

Систематизація показників ліквідності та приведення їх до методологічної однорідності, удосконалення методики їх розрахунку згідно з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та національними Положеннями, оптимізація складу оціночних систем показників для комплексної оцінки ліквідності господарюючого суб'єкта споживчої кооперації дозволили структурувати систему показників оцінки ліквідності та платоспроможності споживчого товариства (спілки) за абсолютним, критичним і загальним рівнями. Доповнює та поглиблює аналіз ліквідності запропонована класифікація активів згідно з категоріями ризику ймовірної втрати вартості при ліквідації (реалізації) даного активу.

Доведено доцільність розгляду ступеня ефективності та раціональності руху грошових коштів, їх наявності і достатності у взаємозв'язку з показниками ліквідності і платоспроможності господарюючого суб'єкта споживчої кооперації. Наголошується, що основним завданням оцінки руху грошових коштів є забезпечення фінансової рівноваги споживчого товариства (спілки) в процесі його розвитку шляхом збалансування обсягів надходження та витрачання грошових коштів і їх синхронізації в часі. Угруповано систему абсолютних та відносних показників руху грошових коштів у системі оцінки їх потоків за ознаками наявності, достатності формування грошових коштів, ліквідності грошового потоку та рівня ефективності його використання споживчим товариством (табл. 1).

Розроблена та формалізована методика визначення чистого руху коштів від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності на основі використання непрямого методу розрахунку руху грошових коштів за звітний період. Запропонована формула розрахунку суми чистого руху грошових коштів по операційній діяльності за прямим методом розрахунку руху грошових коштів за звітний період. Для споживчих товариств односторонньої спрямованості (торгівля) запропоновано методику розрахунку суми прогнозних надходжень грошових коштів на рахунки споживчого товариства, суми прогнозних витрат грошових коштів споживчого товариства та показника синхронності надходження та витрат грошових коштів.

Узагальнено методичні доробки оцінки фінансової сталості та структуровано алгоритм її діагностики, який складається з проміжних модулів: розрахунок трикомпонентного показника фінансової сталості та коефіцієнтів забезпеченості; система показників фінансової сталості, яка включає коефіцієнти капіталізації та покриття. Найбільш узагальнюючим показником фінансової сталості господарюючих суб'єктів споживчої кооперації визначено ступінь забезпеченості матеріальних оборотних засобів оборотними коштами (надлишок чи недостатність джерел коштів для фінансування запасів). Згідно з показниками забезпеченості запропоновано визначати трикомпонентний тип фінансової сталості споживчого

товариства. За наведеною методикою фінансова сталість оцінюється як абсолютна, нормальна, нестабільна або зазначається її відсутність. Запропонована система ключових показників фінансової сталості, логіка відбору яких базувалась на особливостях організаційно-правової форми господарювання суб'єктів споживчої кооперації, специфіці діяльності та характеристиці їх як ринкових суб'єктів.

Таблиця 1

Система показників оцінки потоку грошових коштів господарюючих суб'єктів споживчої кооперації

Абсолютні показники	Відносні показники	
	<i>наявність</i>	<i>ліквідність та достатність</i>
1. Чистий рух коштів за звітний період	1. Коефіцієнт участі грошових активів у оборотному капіталі	1. Коефіцієнт ефективності грошового потоку
2. Чистий рух коштів від операційної діяльності	2. Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	2. Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку
3. Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	3. Період обороту грошових коштів та їх еквівалентів
4. Чистий рух коштів від фінансової діяльності	4. Коефіцієнт грошового покриття виплат по відсотках	4. Період обороту грошових коштів в касі
5. Ліквідний грошовий потік	5. Коефіцієнт відношення грошового потоку від операційної діяльності до загальної суми боргу	5. Період обороту грошових коштів на рахунках у банку
6. Вхідний грошовий потік	6. Коефіцієнт грошового покриття короткострокових боргів	
7. Вихідний грошовий потік		
8. Зміна залишку грошових коштів за досліджуваний період		

Оцінка ділової активності господарюючого суб'єкта споживчої кооперації в контексті фінансового аналізу, на наш погляд, є визначенням ступеня інтенсивності зусиль, які докладає споживче товариство (спілка) в процесі фінансово-господарської діяльності, акцентуючи увагу на: динамічності розвитку споживчого товариства (спілки); швидкості обороту капіталу; ефективності використання наявного потенціалу та перспективних можливостей (сталості економічного росту суб'єкта господарювання за рахунок внутрішніх можливостей).

Якісним показником ефективності роботи споживчого товариства (спілки) є рентабельність. Рівень ділової активності, за нашою схемою, може бути визначеним виходячи з оцінки ключових показників рентабельності, а саме прибутку, який припадає на вкладений (авансований) капітал (рентабельність інвестицій), та прибутковості основної діяльності (рентабельність продажу).

У третьому розділі „Діагностика перспективного фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації” за результатами теоретичного та практичного дослідження доведено необхідність впровадження стратегічного прогнозування, завдяки якому досліджується ймовірний фінансовий стан у майбутньому й альтернативні шляхи забезпечення бажаних результатів щодо його покращення, обґрунтування шляхів максимального використання сприятливих факторів та способів нейтралізації несприятливих факторів розвитку споживчого

товариства (спілки) для досягнення поставлених цілей. Розроблені рекомендації щодо основних позицій діагностики перспективного фінансового стану.

Вперше запропоновано методику оцінки альтернативних варіантів прогнозу фінансового стану споживчого товариства (спілки) на основі ранжування господарюючих суб'єктів стосовно рейтингу їх фінансового стану. Розробку алгоритмів розрахункових процедур підпорядковано меті забезпечення обґрунтованої однозначної кількісної узагальнюючої оцінки фінансового стану будь-якого споживчого товариства (спілки) із досліджуваної сукупності – лідера чи аутсайдера для побудови прогнозу майбутнього фінансового стану. Для проведення перспективної діагностики фінансового стану значної кількості споживчих товариств або їх спілок структурована послідовність взаємопов'язаних аналітичних модулів, визначені їх обсяг і рівень деталізації, розроблений методичний інструментарій стосовно визначених етапів (рис. 2.).

Рис. 2. Блок-схема застосування методики діагностики перспективного фінансового стану споживчого товариства (спілки) на основі ранжування рейтингу

Розробка фінансового прогнозу на основі імітаційного моделювання включає базовий варіант – сценарій, розроблений на основі вихідних припущень (зумовлює досягнення споживчим товариством (спількою) рівня мінімальної критеріальної межі фінансових коефіцієнтів, які характеризують “умовне задовільне стосовно фінансового стану споживче товариство (спільку)” і віддалення від яких свідчить про погіршення фінансового стану), “кращий (оптимістичний) варіант” містить прогноз стабільного та стійкого фінансового стану стосовно перспективних можливостей підвищення ефективності використання наявного економічного потенціалу, підтримання достатнього рівня платоспроможності (ліквідності) та фінансової сталості і “гірший (песимістичний) варіант” – подальші сценарії, які є результатом модифікації вихідних припущень базового варіанта: різні ступені фінансової кризи (від легкої фінансової кризи до глибокої, включаючи банкрутство).

Порівняння аналітичних можливостей окремих показників та відповідність визначеним у роботі вимогам, а саме: комплексності, максимальної інформативності, нормативних обмежень, позитивної кореляції, уніфікованості інформаційної бази дозволили обґрунтувати доречність включення 15 показників у три проміжні модулі, кожний з яких складається з 5 показників стосовно наступних характеристик (табл. 2):

- ефективність використання наявного економічного потенціалу та ділова активність в двох аспектах: результативність та управління;
- платоспроможність (ліквідність) у довгостроковій та короткостроковій перспективах;
- фінансова сталість з точки зору дотримання позиції рівноваги у майбутньому.

Таблиця 2

Склад системи показників оцінки фінансового стану споживчого товариства (спільки) для визначення рейтингу

Ефективність використання наявного економічного потенціалу та ділова активність	Платоспроможність (ліквідність)	Фінансова сталість
1. Рентабельність власного капіталу	1. Коефіцієнт поточної ліквідності	1. Коефіцієнт фінансової незалежності
2. Доходність активів	2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2. Коефіцієнт фінансування
3. Рентабельність реалізації	3. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	3. Коефіцієнт маневрування
4. Коефіцієнт загальної оборотності активів	4. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	4. Забезпеченість оборотних активів власним оборотним капіталом
5. Коефіцієнт оборотності запасів	5. Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом та довгостроковими джерелами фінансування	5. Забезпеченість товарних запасів власним оборотним капіталом

Встановлення інтервалів зміни коефіцієнтів стосовно сценаріїв прогнозного фінансового стану ґрунтується на основі узагальнення методичних підходів щодо визначення критеріальних меж фінансових коефіцієнтів у оцінці інвестиційної привабливості підприємств і організацій, алгоритм якої базується на методах математичної статистики, кредитоспроможності потенційного позичальника на основі використання методів дискримінантного аналізу, методичних підходів до встановлення меж класів підприємств відповідно критеріям дотримання фінансової

сталості, галузевих матриць фінансових коефіцієнтів та інших літературних джерел, відповідної законодавчо-нормативної бази.

У формалізованому вигляді розрахунок рейтингу для проміжних модулів оцінки фінансового стану запропоновано розраховувати наступним чином:

$$ГР_j = \sum_{i=1}^5 ІВ_{\cdot,i} \times К_i, \quad (1)$$

де $ГР_j$ – рейтингова оцінка j -го проміжного модулю,

5 – число показників, які використовуються для рейтингової оцінки у складі проміжного аналітичного модулю;

$ІВ_{\cdot,i}$ – ваговий індекс i -го коефіцієнта, який пропонуємо визначати наступним чином:

$$ІВ_{\cdot,i} = \frac{1}{(5 \times Н_i)}, \quad (2)$$

де $Н_i$ – нормативна вимога для i -го коефіцієнта “умовно задовільного стосовно фінансового стану споживчого товариства (спілки)”;

$К_i$ – i -й коефіцієнт відповідного аналітичного модуля, визначений розрахунковим шляхом.

Проведення підсумкової рейтингової оцінки вимагає отримання результату – кінцевого рейтингу як суми узагальнених оцінок проміжних модулів з урахуванням їх значущості для користувачів оцінки фінансового стану споживчого товариства (спілки).

У формалізованому вигляді розрахунок кінцевого рейтингу матиме вигляд:

$$КР = \sum_{j=1}^3 ГР_j \times ІВ_{\cdot,j}, \quad (3)$$

де $КР$ – кінцевий рейтинг;

3 – кількість проміжних модулів у запропонованій схемі;

$ГР_j$ – рейтингова оцінка j -го проміжного модуля;

$ІВ_{\cdot,j}$ – ваговий індекс j -го проміжного модуля (за запропонованою експертною таблицею).

Ранжування кінцевих рейтингових оцінок господарюючих суб’єктів споживчої кооперації визначає об’єднання споживчих товариств (спілок) у три групи.

Перша група – базовий задовільний результат. За умов використання у якості бази порівняння (еталону) показників “умовно задовільного стосовно фінансового стану споживчого товариства (спілки)”, числові значення яких дорівнюють критеріальній межі, кінцевий рейтинг та рейтинги проміжних аналітичних модулів у разі співпадання розрахункових величин базовим дорівнюватимуть одиниці. Друга група - кращий результат (сталий та стійкий фінансовий стан з позитивними перспективами подальшого зміцнення) – кінцевий рейтинг, рейтинги проміжних аналітичних модулів > 1 . Третя група – негативний результат (фінансова криза різного ступеня важкості) – кінцевий рейтинг, рейтинги проміжних аналітичних модулів < 1 .

Побудова прогнозу фінансового стану споживчого товариства (спілки) базується на порівнянні досягнутого рейтингу у ретроспективі з оцінкою

альтернативних перспективних варіантів прогнозу фінансового стану за трьома сценаріями. Визначені значення рейтингів відповідно перспективних сценаріїв розвитку споживчого товариства (спілки) в залежності від встановлених інтервалів змін фінансових коефіцієнтів.

Зважаючи на те, що прогноз є передумовою стратегії, оцінка альтернативних варіантів прогнозу фінансового стану споживчого товариства (спілки) є основою для розробки системи оперативних заходів з фінансової стабілізації на перспективу: складання поетапного, узгодженого варіанта програми подальшого розвитку на основі послідовного і обґрунтованого пакета заходів фінансової політики, спрямованої на покращення фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації за напрямками: ефективність використання наявного економічного потенціалу та ділова активність; платоспроможність; фінансова сталість.

Виходячи з розрахунків проміжних рейтингових оцінок та узагальнюючого кінцевого рейтингу господарюючих суб'єктів Полтавської обласної спілки споживчих товариств, які налічують 25 районних спілок споживчих товариств (159 споживчих товариств), ранжування за підсумками 2002 року виглядає наступним чином. Фінансовий стан 25 районних спілок споживчих товариств за інтегральним комплексним показником оцінки фінансового стану – кінцевим рейтингом може бути охарактеризований як кризовий. Перспективний сценарій розвитку – “гірший (песимістичний) варіант” або фінансова криза (банкрутство) генерується наступними результатами. Оцінка ефективності використання наявного економічного потенціалу та рівня ділової активності дозволяє прогнозувати фінансовий стан за цією ознакою наступним чином: 44 % досліджуваної сукупності загрожує фінансова криза (можливе банкрутство); 52 % – криза середнього ступеня важкості; 4 % – легка криза. За ознакою дотримання необхідного рівня платоспроможності (ліквідності): 92 % досліджуваної сукупності – криза середнього ступеня важкості; 4 % – легка криза; 4 % – оптимістичний прогноз. Інтегральна оцінка рівня фінансової сталості дозволяє оцінити перспективи, як вкрай негативні – 100 % очікує фінансова криза, пов'язана з неможливістю забезпечити оптимальне фінансування операційної діяльності за рахунок власного оборотного капіталу.

Аналіз діагностичних можливостей матриці фінансової стратегії, запропонованої французькими вченими Ж. Франшоном та І. Романе дозволяє рекомендувати її застосування в межах перспективної діагностики фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації. Розроблені прикладні аспекти застосування матриць, що дозволило позиціювати 25 райспоживспілок (159 споживчих товариств) Полтавської обласної спілки споживчих товариств (аналітичне групування господарюючих суб'єктів споживчої кооперації у 2003 році – 4 % суб'єктів господарювання в зоні фінансової рівноваги, 96 % – в зоні дефіцитів, у т. ч. 24 % – кризовий фінансовий стан) та виробити низку рекомендацій з фінансової стратегії на перспективу.

Наголошується на необхідності проведення аналітичних процедур щодо оцінки та унеможливлення негативного впливу фінансових ризиків, які супроводжують діяльність споживчого товариства (спілки) в ринкових умовах господарювання.

Запропоновано схему послідовності оцінки фінансових ризиків у діяльності господарюючого суб'єкта споживчої кооперації та методику діагностики

перспективного фінансового стану споживчого товариства (спілки) залежно від зони ризику, а саме: безризикова зона, області мінімального та підвищеного ризику, зони критичного та катастрофічного ризику, межами якої є наслідки дії ризику – максимальний обсяг втрат, до яких ризик може призвести, або досягнення критеріальних обмежень значень показників-індикаторів. Діагностика перспективного фінансового стану дозволила охарактеризувати стратегічні напрямки діяльності суб'єктів споживчої кооперації.

Методику оцінки ризику зниження фінансової сталості побудовано за допомогою мультиплікативного методу на основі використання системи коефіцієнтів-індикаторів рівня фінансової сталості та співставлення їх з аналогічними даними за досліджуваній період. Для оцінки рівня ризику втрати платоспроможності споживчого товариства (спілки) запропоновано використовувати розроблену за результатами дослідження експертну таблицю – фактор-карту для діагностики ризику неплатоспроможності, побудовану на основі визначення інтервалів чотирьох рівнів ризику за показниками: чистий оборотний капітал; коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом; коефіцієнт відновлення платоспроможності; коефіцієнт втрати платоспроможності.

Негативний вплив внутрішніх ризиків, а саме зниження фінансової сталості та неплатоспроможності на фінансово-господарську діяльність споживчого товариства (спілки), викликає ймовірність ризику банкрутства. Діагностику банкрутства запропоновано проводити на основі діагностики ризиків неплатоспроможності та зниження фінансової сталості споживчого товариства (спілки), враховуючи якісну оцінку рівня ризику банкрутства споживчого товариства (спілки), визначення ризик-факторів з використанням системи неформальних критеріїв. Обґрунтовано недоцільність механічного перенесення методичних підходів до побудови стандартних мультиплікаторів – інтегральних показників рівня банкрутства, прийнятих на Заході, для потреб прогнозування банкрутства в Україні в цілому і споживчої кооперації зокрема. Запропоновано додатковий механізм діагностики ризику банкрутства за допомогою визначення ступеня можливої втрати власного капіталу господарюючих суб'єктів споживчої кооперації.

Так, господарюючі суб'єкти Вінницької, Дніпропетровської, Кіровоградської, Полтавської, Черкаської областей за період 2000–2002 років втратили 26,6 % власного капіталу. Кіровоградська та Полтавська облспоживспілки – на рівні 32 %. Коефіцієнт втрати власного капіталу господарюючими суб'єктами досліджуваного регіону України у 2002 році становив 0,029. Якщо брати до уваги, що світовою практикою визнана мінімальна рентабельність власного капіталу на рівні 10–15 %, то рівень ризику втрати власного капіталу на рівні 3 % можна вважати неприпустимим.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і наукове вирішення проблеми вдосконалення теоретико-методологічних засад та інструментарію діагностики фінансового стану. Це дозволило розробити методику діагностики фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації як інструменту підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності в умовах ринку.

Основні висновки виконаного дисертаційного дослідження полягають у наступному:

1. Підвищення ролі і значення фінансового аналізу як способу накопичення, трансформації та використання фінансової інформації в управлінні фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання об'єктивно зумовлене розвитком та поглибленням ринкових засад в економіці України. Потреба у підвищенні якості аналітичного обґрунтування управлінських рішень викликає необхідність удосконалення методологічних та методичних підходів діагностики фінансового стану як об'єкта управління.

2. У формуванні ринкового середовища важливу роль виконує споживча кооперація України – громадсько-господарська система, яка здійснює діяльність на принципах самофінансування, самоуправління, взаємодопомоги та соціальної спрямованості господарської діяльності. Зорієнтована на поєднання соціальної місії організації зі створенням належних економічних умов підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності, система потребує озброєння її суб'єктів механізмом діагностики поточного та перспективного фінансового стану. Здійснення ефективної діагностики фінансового стану сприятиме підвищенню рівня ефективності реалізації як інтересів самого споживчого товариства (спілки), так і його партнерів, виконання обов'язків перед державою й іншими суб'єктами ринку. У ході дослідження встановлено відсутність комплексних розробок щодо розкриття теоретичних засад та практичних аспектів діагностики фінансового стану споживчої кооперації.

3. Дослідження теоретичних основ поняття „фінансовий стан” дозволило поглибити та обґрунтувати його зміст щодо господарюючих суб'єктів споживчої кооперації України як комплексну, інтегровану за багатьма показниками кількісно-якісну характеристику положення в ринковому середовищі, що відбиває наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності. Є найважливішим виразником фінансово-господарської діяльності споживчої кооперації; виступає головним критерієм оцінки діяльності системи в цілому, ефективності її галузевих складових.

4. Система фінансово-економічної інформації як база діагностики фінансового стану зазнала в останні роки значної трансформації. В умовах ринку інформаційна функція обліку виступає базовою у відповідності з вимогами експертної оцінки та контролю економічної доцільності та ефективності управлінських рішень. Суттєве підвищення аналітичності фінансових звітів зумовлене структурними та якісними перетвореннями у побудові фінансової звітності, але існує низка недоліків, через які потреби користувачів фінансової діагностики реалізуються недостатньо.

5. Дослідження науково-методологічних засад діагностики фінансового стану дозволило обґрунтувати основні принципи діагностики фінансового стану господарюючого суб'єкта споживчої кооперації. Останні сформульовані на основі застосування інтегративного підходу до оцінки значення будь-якого органічного складового елемента моделі діагностики фінансового стану з позиції системи в цілому, яка характеризується сукупністю підсистем, цілісністю та збалансованістю елементів, наявністю певних взаємозв'язків і взаємообумовленістю функціонування. До основних принципів діагностики слід відносити наступні:

- достовірність відображення реального фінансового стану суб'єкта господарювання споживчої кооперації;
- єдність підходів (наукове обґрунтування, об'єктивність, системність, комплексність, варіантність, узгодженість окремих елементів, цільова орієнтація розрахунків) на різних ієрархічних рівнях управління споживчої кооперації до планування, оцінки та аналізу;
- визначення еталонної оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкта споживчої кооперації, яка б відображала нормальні ринкові умови та особливості функціонування (територіальну та галузеву специфіку, крім того особливості господарювання, обумовлені відносинами власності);
- підвищення зацікавленості пайовиків у покращенні фінансового стану суб'єкта господарювання (персоніфікація результатів).

Для успішного проведення і реалізації результатів діагностичного аналізу важливе значення має дотримання принципу усвідомлення чітко окреслених пріоритетів, конкретних цілей та завдань, часове та ресурсне планування проведення процесу діагностики, формування команди для здійснення діагностики, моніторинг реалізації процесу діагностичного аналізу.

6. Основні завдання діагностики фінансового стану господарюючого суб'єкта споживчої кооперації полягають у наступному:

- констатація та визначення якості фінансового стану споживчого товариства (спілки); виявлення змін фінансового стану у динаміці; дослідження основних причин та факторів, які викликали зміни;
- прогноз перспективних тенденцій (проекція) фінансового стану споживчого товариства (спілки) на найближчу або більш віддалену перспективу;
- виявлення перспективних можливостей щодо зміцнення або покращення фінансового стану та розробка системи оперативних заходів з фінансової стабілізації на перспективу.

7. На основі узагальнення та розвитку сучасних підходів до діагностики фінансового стану визначено послідовність етапів діагностичного аналізу фінансового стану споживчого товариства (спілки) щодо внутрішньої та зовнішньої сфер, удосконалено та обґрунтовано наповнення основних та проміжних аналітичних модулів методики діагностики.

Систематизація та приведення до методологічної однорідності показників фінансового стану, удосконалення методики їх розрахунку згідно з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та національними Положеннями, оптимізація складу оціночних систем показників у межах проміжних модулів дозволили запропонувати цілісну, наскрізну, комплексну та взаємоузгоджену систему показників діагностики фінансового стану.

8. Розроблена базова модель діагностики фінансового стану споживчого товариства стосовно напрямів удосконалення. Вона поєднує наступні основні аналітичні модулі, кожен з яких складається з проміжних. Експрес-діагностика фінансового стану, оцінка платоспроможності (ліквідності), діагностика потоку грошових коштів, оцінка фінансової сталості, ділової активності та рентабельності дозволяють оцінити стан обраних параметрів у ретроспективі та оцінити поточну позицію.

9. Проблеми розробки системи оперативних заходів з фінансової стабілізації на перспективу, оцінки стратегічних перспектив фінансового забезпечення розвитку, впровадження обґрунтованого пакета заходів фінансової політики, спрямованої на зниження ступеня фінансового ризику або зменшення його негативних наслідків вирішуються завдяки застосуванню запропонованого механізму діагностики перспективного фінансового стану споживчого товариства (спілки). В її межах розроблено практичні рекомендації щодо застосування методики оцінки альтернативних варіантів прогнозу на основі ранжування рейтингу фінансового стану споживчого товариства (спілки), використання матриць фінансової стратегії, діагностування дії фінансових ризиків.

Призначенням розробок виступає можливість покращення та зміцнення фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації України.

10. Реалізація запропонованих напрямів поточної та перспективної діагностики фінансового стану, з практичним підтвердженням проведених досліджень, дозволили сформулювати рекомендації з вибору перспективних напрямів фінансової стратегії щодо покращення та зміцнення фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації Вінницької, Полтавської, Кіровоградської, Дніпропетровської та Черкаської областей України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Сидоренко-Мельник Г.М. Методика перспективної діагностики фінансового ризику в діяльності суб'єктів споживчої кооперації // Регіональні перспективи. – 2004. – № 3-5. – С. 282-284.
2. Сидоренко-Мельник Г.М. Перспективна діагностика фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 187: В 4 т. – Дніпропетровськ: ДНУ, Т. IV. – 2004. – С. 889-897.
3. Сидоренко-Мельник Г.М. Прогнозування фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації // Регіональні перспективи. – 2003.–№ 7-8 – С. 88-90.
4. Сидоренко-Мельник Г.М. Методичний аспект оцінки ділової активності господарюючих суб'єктів споживчої кооперації згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. пр. ДНУ Вип. 121. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002.– С. 167-174.
5. Сидоренко-Мельник Г.М. Удосконалення оцінки фінансової сталості суб'єктів споживчої кооперації // Регіональні перспективи.–2001.–№ 2-3. – С. 172-176
6. Сидоренко-Мельник Г.М. Деякі аспекти вдосконалення оцінки ліквідності господарюючих суб'єктів // Регіональні перспективи. – 2001.–№ 1.– С. 116-119.
7. Сидоренко-Мельник Г.М. Деякі аспекти удосконалення інформаційної бази оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкту” // Матеріали наук. конф. за результатами досліджень професорсько–викладацького складу, аспірантів та студентів Полтавського кооперативного інституту за 1996-1998 рр./ В 2 кн.– Полтава, 1999.– Книга 1.– С. 223-225.
8. Сидоренко-Мельник Г.М. Методика оцінки фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації України та перспектив його покращення. Навчально-методичне видання. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2002. – 65 с.

АНОТАЦІЯ

Сидоренко-Мельник Г.М. Методика діагностики фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації України. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01- фінанси, грошовий обіг і кредит. – Інститут економічного прогнозування НАН України, Київ, 2004.

У дисертаційній роботі розглянуто науково-методологічні засади діагностики фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації в умовах реформування економіки України. Розроблено основні положення щодо удосконалення механізму експрес-діагностики фінансового стану та визначено її основні напрями, розроблено схеми оцінки ліквідності та потоку грошових коштів, методичні аспекти щодо удосконалення оцінки фінансової сталості, ділової активності і рентабельності фінансово-господарської діяльності суб'єктів споживчої кооперації. Запропоновано напрями перспективної діагностики на основі: оцінки альтернативних варіантів прогнозу стосовно ранжування рейтингу фінансового стану; розробки стратегічних перспектив фінансового забезпечення розвитку на основі використання матриць фінансової стратегії та оцінки фінансового стану в залежності від зони фінансового ризику. Базова методика діагностики фінансового стану господарюючих суб'єктів, положення щодо удосконалення діагностики перспективного фінансового стану впроваджені в практику роботи підприємств та організацій споживчої кооперації України та в навчальний процес.

Ключові слова: методика діагностики фінансового стану, ліквідність, фінансова сталість, грошовий потік, ділова активність, перспективна діагностика.

АНОТАЦІЯ

Сидоренко-Мельник А.Н. Методика диагностики финансового состояния хозяйствующих субъектов потребительской кооперации Украины. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.04.01 – финансы, денежное обращение и кредит. – Институт экономического прогнозирования НАН Украины, Киев, 2004.

В диссертационной работе осуществлено комплексное исследование научно-методологических основ и практических аспектов диагностики финансового состояния хозяйствующих субъектов потребительской кооперации в условиях реформирования экономики Украины, что позволило разработать рыночно ориентированную методику диагностики их финансового состояния.

На основе анализа и обобщения положений экономического содержания и сущности финансового состояния обоснована сущность понятия финансовое состояние субъекта хозяйствования потребительской кооперации.

Предложенный интегративный подход к диагностике финансового состояния позволил определить сущность, основные задачи и принципы проведения диагностики текущего и перспективного финансового состояния потребительского общества (союза). Исследования современных подходов к процессу финансовой диагностики позволили определить последовательность основных этапов диагностики финансового состояния потребительского общества (союза) относительно внешней и внутренней сфер. Систематизация и приведение к методологической однородности показателей финансового состояния,

усовершенствование методики их расчета в соответствии с Международными стандартами бухгалтерского учета и национальными положениями, оптимизация оценочных систем показателей в рамках промежуточных направлений исследования, позволили предложить целостную, комплексную, взаимосогласованную систему показателей используемых в диагностике финансового состояния субъектов потребительской кооперации.

Разработана система диагностики финансового состояния хозяйствующих субъектов потребительской кооперации – базовая модель, которая объединяет основные и вспомогательные промежуточные модули. Обоснованы основные положения по усовершенствованию механизма экспрес-диагностики финансового состояния и определены ее направления: оценка общих тенденций изменения ключевых показателей и обобщающих их соотношений, исследование динамики связанных ресурсов, диагностика симптоматичных признаков кризиса; усовершенствована схема оценки ликвидности относительно уровней: абсолютного, критического и общего и потока денежных средств на основе оценки наличия, ликвидности и достаточности, а также эффективности использования денежных средств; методические аспекты по усовершенствованию оценки финансовой стабильности относительно основного критерия обеспеченности финансовой потребности оптимальными источниками, деловой активности в разрезе интенсивности, динамичности и эффективности деловых усилий и рентабельности финансово-хозяйственной деятельности субъектов потребительской кооперации (деятельности и вложений).

Предложены направления диагностики перспективного финансового состояния и разработаны практические рекомендации по применению разработанной методики оценки альтернативных вариантов прогноза относительно ранжирования рейтинга финансового состояния, оценки стратегических перспектив финансового обеспечения развития на основе использования матриц финансовой стратегии и диагностики перспективного финансового состояния в зависимости от зон финансового риска.

Базовая методика диагностики финансового состояния хозяйствующих субъектов, разработки по усовершенствованию диагностики перспективного финансового состояния внедрены в практику работы предприятий и организаций потребительской кооперации Украины и в учебный процесс.

Ключевые слова: методика диагностики финансового состояния, ликвидность, финансовая стабильность, денежный поток, деловая активность, перспективная диагностика.

ANNOTATION

Sidorenko-Melnyk H.M. Diagnostic methods of financial position of economic entities in the system of consumer cooperatives in Ukraine. – Manuscript.

The Thesis for the Candidate Degree of Economics. Speciality: 08.04.01. – Finance. Money Circulation and Credit. – The Institute of Economic Forecasting, National Academy of Sciences in Ukraine, Kyiv, 2004.

Scientific and methodological fundamentals, and practical aspects of diagnosing financial position of consumer cooperatives economic entities in the conditions of economic reform in Ukraine have been considered in this work. Major provisions in terms

of improving the express-diagnostics mechanism of financial position have been developed; its main directions have been also defined. The model liquidity assessment and the cash flow; methodical aspects as to the improvement of financial stability assessment, business activity and profitability of consumer cooperatives' economic entities have been developed.

The directions of perspective diagnostics on the basis of the assessment of alternative forecasting variants as to arranging financial position rating; the elaboration of strategic perspectives of providing financial development on the basis of application of financial strategy matrix; the financial position assessment depending on a zone of financial risk have been suggested.

The fundamental methods of financial position assessment of economic entities, the provisions in terms of the improvement of perspective financial position diagnostics have been put into practice of enterprises and organizations of consumer cooperatives in Ukraine and into academic process as well.

Key words: diagnostic methods of financial position, liquidity, financial stability, cash flow, business activity, perspective diagnostics.

*Підписано до друку 11.10.2004 року.
Формат 148×210. Папір 80 г/м². Умов. друк. арк. 0,9 + 0,1 (обкл.).
Тираж 150 прим. Зам. № 2250*

***Видано редакційно-видавничим відділом ПУСКУ
36011, м. Полтава, вул. Коваля, 3, к. 115, тел. 8(0532) 50-24-81
e-mail: rio@исси.org.ua***